

Originlani naučni rad
UDK 336.778-053.6(497.6RS)
DOI 10.7251/MFP1701227A
COBISS.RS-ID 6752280

FINANSIJSKA (NE)PISMENOST MLADIH U REPUBLICI SRPSKOJ

Zorana Agić, Vesna Đurović¹

SAŽETAK:

Ekonomski i finansijski termini, koji se svakodnevno koriste u razgovoru ili se čuju na radiju i televiziji, mladima zvuče kao strani jezik, jer nisu imali dovoljno prilike da uče o njima. Finansijska pismenost u Republici Srpskoj danas je na višem nivou nego ranijih godina iako se savjeti o upravljanju novcem traže tek nakon suočavanja sa problemom koji je vezan za lični budžet. Da bi se ovakvi problemi izbjegli, potrebno je naučiti kako se novac troši i štedi, te se upoznati sa svim što sa sobom nose finansijski proizvodi i usluge, kojih je u savremenim uslovima poslovanja sve više. S ciljem procjene i evaluacije finansijske pismenosti mladih u Republici Srpskoj sprovedeno je istraživanje na uzorku od 208 osoba starosne dobi od 18 do 25 godina, a rezultati pokazuju srednji nivo finansijskog znanja. Mlade u Republici Srpskoj uglavnom finansiraju roditelji, više od polovine mladih štedi, a njih 60% drži novac kod kuće.

KLJUČNE RIJEČI: novac, finansijska pismenost, finansijska edukacija

ABSTRACT

Economic and financial terms, which are used on a daily basis or are heard on radio and television, sound like a foreign language to young people because they did not have enough opportunity to learn about them. Financial literacy in the Republic of Srpska is now at a higher level than in previous years, although money management advice is only required after facing a personal budget problem. In order to avoid these problems, it is necessary to learn how money is spent and saving, and get acquainted with everything that financial products and services carry, which are increasingly in modern business conditions. In order to evaluate and evaluate the financial literacy of young people in the Republic of Srpska, a survey was conducted on a sample of 208 people aged 18 to 25, and the results show a median level of financial knowledge. Young people in the Republic of Srpska are mostly financed by parents, more than half of young savings, and 60% of them hold money at home.

KEY WORDS: money, financial literacy, financial education

UVOD

Globalna finansijska kriza, koja je prvobitno nastala u SAD, a vrlo brzo se proširila u većinu zemalja, svijet je naučila mnogim lekcijama. Jedna od njih, koja bi se slobodno mogla ubrojati u grupu najvažnijih, je potreba za finansijskom edukacijom. Veliki nedostatak u Republici Srpskoj, ali i u većini zemalja svijeta, je nedostatak finansijske edukacije, odnosno nedostatak programa koji uče ljude kako da troše, štede i razumno upravljaju nov-

1 Predavač Visoke škole „Banja Luka College“, e-mail: zorana.agic@blc.edu.ba

cem. Ovakvi programi omogućavaju kvalitetniji život pojedinaca i utiču na razvoj zemlje, te ih treba sprovoditi u kontinuitetu. Ključnu ulogu u finansijskoj edukaciji imaju država, finansijske institucije, banke, škole, nevladin sektor i mediji, a ukoliko se aktivno uključe u ovakve programe, u velikoj mjeri mogu da pomognu ljudima da razumiju ekonomske i finansijske pojmove, odnosno sve aspekte i značaj finansijske pismenosti. Ipak, precizan program finansijske edukacije koji bi bio primjenljiv u svakoj zemlji ne postoji, a za njegovu uspješnost neophodan je kontinuitet i saradnja svih učesnika.

Potreba za finansijskom edukacijom posebno je izražena posljednjih nekoliko godina jer kompleksnost savremenih finansijskih proizvoda i usluga zahtijeva veću finansijsku pismenost njihovih korisnika. Edukacija iz oblasti finansijske pismenosti predstavlja jedan od najvažnijih aspekata rješavanja problema u kom će se cijeli svijet naći u narednoj deceniji, jer prema Varagiću „finansijska pismenost ostvaruje mogućnost da se zarađeni novac pametnije troši na taj način što se sredstva primarno ulažu u nešto što donosi dodatni novac, a ne u nešto što generiše dodatne troškove“.²

Finansijska pismenost je globalno prepoznata kao neophodna dopuna finansijske zaštite potrošača, finansijske inkluzije, finansijske regulacije, i kao podrška ekonomskoj i finansijskoj stabilnosti i razvoju.³ Edukacija iz ove oblasti posebno je značajna mladima jer će se oni, kao budući učesnici na finansijskom tržištu, suočavati sa sve većim finansijskim rizicima i kompleksnijim finansijskim proizvodima. To potvrđuje i stav globalne platne kompanije Visa INC., koja je finansijsku pismenost i edukaciju mladih svrstala među svoje ključne aktivnosti u većini od 200 zemalja svijeta u kojima posluje. Zbog sve većeg značaja koji ima finansijska pismenost, u radu su predstavljeni rezultati istraživanja koje je sprovedeno među studentima koji nisu imali formalnu edukaciju o finansijama. Istraživanje je sprovedeno među mladima u Republici Srpskoj, a na osnovu rezultata formulisani su zaključci i date preporuke za uvođenje finansijske edukacije.

PREGLED LITERATURE

U savremenim uslovima života obrazovanje mladih mora biti zasnovano na multidisciplinarnom pristupu, jer znanje stranih jezika, kompjuterska pismenost, osnovna znanja iz ekonomije, menadžerske i komunikacione vještine moraju biti sastavni dio njihovog obrazovanja. Navedena znanja i vještine su neophodne za rješavanje problema sa kojima se susreću mladi u savremenim uslovima poslovanja. Danas skoro da ne postoji zanimanje koje ne zahtijeva poznavanje bar osnovnih ekonomskih i menadžerskih znanja, koja uključuju znanja o ekonomskim analizama, vremenskoj vrijednosti novca, troškovima, budžetiranju, računovodstvu, porezima i slično.

Zbog navedenog, neophodno je da mladi imaju osnovna ekonomska, finansijska i menadžerska znanja i da ih primjenjuju prilikom rješavanja problema sa kojima se svakodnevno susreću. Stanislavljević ističe da „znanje o ovim konceptima može biti izmjereno preko nivoa finansijske pismenosti, a rezultati mogu da se iskoriste za definisanje mogućnosti za unapređenje tih vještina“.⁴ U nastavku je objašnjen pojam finansijske pismenosti kojoj se

2 Varagić, D.: *Zašto konstantno nemamo dovoljno para? – Šta je finansijska pismenost?*, dostupno na: <http://www.dragan-varagic.com/blog/zasto-konstantno-nemamo-dovoljno-para-sta-je-finansijska-pismenost/>, preuzeto: 22.08.2017.

3 Vidi više: OECD: *PISA 2012 results: students and money: financial literacy skills for the 21st century (volume VI)*, PISA, OECD Publishing, 2014., dostupno na: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf>, preuzeto: 22.08.2017.

4 Stanislavljević, M.: *Obrazovanje inženjera*, Zbornik radova sa Šeste međunarodne konferencije TI 2016, Fakultet tehničkih

posljednjih godina posvećuje sve više pažnje, a dati su i rezultati sprovedenih istraživanja o finansijskoj pismenosti mladih.

Postoji više definicija finansijske pismenosti, ali njihova suština je ista. Međunarodna mreža za finansijsku edukaciju (*INFE*) u okviru OECD-a definiše finansijsku pismenost kao „kombinaciju svjesnosti, znanja, vještina, stavova i ponašanja neophodnih za donošenje dobrih finansijskih odluka i konačno postizanje individualnog finansijskog blagostanja“.⁵ Prema definiciji Narodne banke Srbije, finansijska pismenost, u punom smislu te riječi, „obuhvata ponašanje, znanje, razumijevanje i umijeće korištenja finansijskih proizvoda“.⁶ Lusardi i Mitchell navode da je finansijska pismenost „sposobnost obrade ekonomskih informacija i donošenja odluka o finansijskom planiranju, štednji, pozajmljivanju i penzijama“.⁷ Bahovec, Barbić i Palić smatraju da finansijska pismenost odražava individualnu sposobnost razumijevanja finansijskih koncepata, finansijskih proizvoda i usluga i obezbjeđuje sposobnost kontrole individualnih finansijskih resursa⁸, a Vehovec, Rajh i Škreblin Kirbiš ističu da ona povećava individualnu sposobnost upravljanja i planiranja ličnih finansija. Prema ovim autorima, finansijska pismenost se sastoji od odluka o novcu, inflaciji, štednji, kamatnim stopama, investicijama, zaduživanju, kreditnim i valutnim rizicima, svim vrstama finansijskih ugovora i drugim finansijskim instrumentima.⁹

Bartley smatra da ljudi koji su finansijski pismeni bolje planiraju i štede novac za penzije i efikasnije vrše diversifikaciju rizika, odnosno da visok nivo finansijske pismenosti podrazumijeva manje naknade i provizije na kreditnim karticama, veće prinose na ulaganja, ranije planiranje štednje za penziju i manju zaduženost.¹⁰ Sa druge strane, finansijska nepismenost vuče sa sobom značajne troškove, a Klapper, Lusardi i Van Oudheusden smatraju da oni koji ne razumiju složeni kamatni račun troše više na transakcione troškove, imaju veće dugove, plaćaju veće kamate na kredite, više pozajmljuju i manje štede.¹¹

Posljednjih godina, preciznije od 2014. godine, više od 50 zemalja je razvilo i implementiralo nacionalne strategije za finansijsku edukaciju, a mnoge zemlje se spremaju da urade isto. S obzirom na značaj koji finansijska pismenost ima, neophodno je razviti i implementirati strategiju za finansijsku edukaciju mladih u Republici Srpskoj, sa ciljem unapređenja njihove finansijske pismenosti. Za sada postoje dvije organizacije u Republici Srpskoj koje rade na finansijskoj pismenosti građana, a riječ je o Udruženju ekonomista Republike Srpske (*SWOT*) i asistentsko-konsultantskoj kompaniji *COFUS Assistance & Consulting d.o.o. Banja Luka*. Ove dvije organizacije od 2011. godine vrše finansijsku edukaciju kroz razne seminare, konferencije i istraživanja na teritoriji Republike Srpske. Takođe, i

nauka, Čačak, 2016.

5 OECD: *PISA 2012 results: students and money: financial literacy skills for the 21st century (volume VI)*, PISA, OECD Publishing, 2014., str. 32 dostupno na: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf>, preuzeto: 22.08.2017.

6 Narodna banka Srbije, dostupno na: <http://www.nbs.rs/izlozbe/latinica/30/nastavnici.html>, preuzeto: 23.08.2017.

7 Lusardi, A., Mitchell, O.: *The economic importance of financial literacy: theory and evidence*, Journal of Economic Literature, No. 52, Vol. 1, 2014., str. 5 - 44

8 Vidi više: Bahovec, V., Barbić, D., Palić, I.: *Testing of effect of financial literacy on debt behavior of financial consumers using multivariate analysis methods*, Croatian Operational Research Review, No. 6., 2015., str. 361 - 371

9 Vidi više: Vehovec, M., Rajh, E., Škreblin Kirbiš, I.: *Finansijska pismenost građana u Hrvatskoj*, Privredna kretanja i ekonomska politika, 1 (136), 2015., str. 54 - 75

10 Vidi više: Bartley, J.: *What drives financial literacy among the young?*, Undergraduate Economic Review, No. 7, Vol. 1, Article 23, 2011., str. 1 - 15

11 Vidi više: Klapper, L., Lusardi, A., van Oudheusden, P.: *Financial literacy around the world: insight from the Standard & Poor's ratings services global financial literacy survey*, McGraw Hill Financial Inc, New York, USA, 2015., dostupno na: http://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/Finlit_paper_16_F2_singles.pdf, preuzeto: 24.08.2017.

internet ima veliku ulogu u finansijskom opismenjavanju građana, pa popularno „guglanje“ može odvesti korisnika do značajnih finansijskih informacija i biti veoma korisno.¹²

Finansijska edukacija neophodna je svim učesnicima na finansijskom tržištu, a posebno mladima koji se veoma često suočavaju sa izazovnim finansijskim odlukama. Stanisavljević smatra da su za unapređenje finansijske pismenosti „odgovorni obrazovni sistem, od osnovnih škola do fakulteta, različite komore i udruženja zainteresovana za finansijsku edukaciju, kao i privatne kompanije“.¹³

Kao što je već rečeno, nakon izbijanja globalne finansijske krize povećano je interesovanje za finansijsku pismenost. Sprovedena su i istraživanja sa ciljem da bude određena finansijska pismenost stanovništva širom svijeta, međutim, takva istraživanja za sada nisu sprovedena u Republici Srpskoj, odnosno u Bosni i Hercegovini.

Jedno od tih istraživanja sprovedeno je 2014. godine od strane *Standard & Poor's*, a rezultati ovog istraživanja pokazali su da je 33% odraslog stanovništva finansijski pismeno. Ovo istraživanje sprovedeno je u 140 zemalja, a najpismeniji su stanovnici skandinavskih zemalja (Danska, Norveška i Švedska) u kojima je 71% odraslog stanovništva finansijski pismeno. Sa druge strane, finansijska pismenost je najniža u Jemenu, Albaniji, Angoli, Somaliji i Tadžikistanu. Na prostoru bivše Jugoslavije najpismeniji su stanovnici Crne Gore (48% odraslog stanovništva je finansijski pismeno), a zatim stanovnici Slovenije i Hrvatske (po 44%). U Bosni i Hercegovini 27% odraslog stanovništva je finansijski pismeno. Takođe, isto istraživanje je pokazalo da je, na globalnom nivou, 35% muškaraca finansijski pismeno, dok je taj broj nešto niži kod žena i iznosi 30%. Najveće probleme ispitanicima stvara složen kamatni račun, kao i posljedice inflacije, a veliki broj njih nije sposoban da izračuna troškove kredita.¹⁴

Istraživanje o finansijskoj pismenosti mladih u Srbiji sprovedla je globalna platna kompanija Visa INC., a rezultati istraživanja pokazuju da dvije trećine ispitanika smatra da je edukacija u upravljanju finansirama važna, a čak 70% ispitanika bi uložilo svoje slobodno vrijeme u dodatno obrazovanje iz ove oblasti. Skoro polovina ispitanika spremna je da izdvoji i nekoliko dana za radionice na temu finansijske pismenosti, a taj stav zastupljeniji je kod onih sa većim ličnim primanjima. Većina ispitanika smatra da težište odgovornosti za edukaciju iz oblasti upravljanja finansirama treba da ponesu banke i finansijske institucije. Isto istraživanje pokazalo je da skoro 40% ispitanika novac čuva kod kuće, dok 50% ispitanika uopšte ne šteti (polovina njih nema mogućnost da šteti). Najviše obrazovanih mladih ljudi uložilo bi novac u nastavak obrazovanja, štednju, investicioni fond ili nekretnine, a veliki broj je i onih koji bi novac iskoristili kao početni kapital za pokretanje vlastitog biznisa. Rezultati istraživanja koje je sprovedla ova kompanija pokazali su da mladi u Srbiji u velikoj mjeri finansijski zavise od svojih roditelja, a da samo 20% njih obavlja *on-line* kupovinu. Ovo istraživanje pokazalo je da bankarske proizvode i usluge uglavnom koriste zaposleni i mladi koji imaju više od 21 godine.¹⁵

12 Korisni izvori informacija u Republici Srpskoj su: www.swot.ba, www.cbbh.ba, www.finansijskoznanje.ba, www.uplusu.ba, www.mojefinansijske.ba

13 Stanisavljević, M.: *Obrazovanje inženjera*, Zbornik radova sa Šeste međunarodne konferencije TI 2016, Fakultet tehničkih nauka, Čačak, 2016.

14 Dostupno na: <http://www.capital.ba/standard-poor-s-crnogorci-finansijski-najpismeniji-na-balkanu/>, preuzeto 24.08.2017.

15 Dostupno na: <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1004528>, preuzeto 24.08.2017.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja je finansijska pismenost mladih u Republici Srpskoj koji su, ili će uskoro postati, značajni učesnici ekonomskog i finansijskog sistema. Istraživanje je sprovedeno sa ciljem da bude određen nivo finansijske pismenosti studenata koji nemaju formalno ekonomsko obrazovanje, odnosno da bude određen nivo poznavanja i korištenja finansijskih proizvoda i usluga, nivo finansijske kontrole i finansijskog planiranja, te najčešće korišteni načini štednje.¹⁶ Istraživanje je sprovedeno među studentima osnovnih studija (sve četiri godine) na pet različitih fakulteta, a učestvovalo je 208 studenata starosti od 18 do 25 godina. Podaci su prikupljeni pomoću upitnika koji je formulisan na osnovu OECD-ovog upitnika za mjerenje finansijske pismenosti¹⁷, a obrađeni su pomoću statističkog programa *IBM SPSS Statistics Version 20*.

OECD-ov upitnik je prilagođen studentima, a pitanja su podijeljena u pet dijelova. Prvi dio upitnika sadržao je opšta pitanja o ispitaniku (pol, godine starosti, godina studija), dok je drugi dio sadržao pitanja o finansijskim proizvodima i uslugama. Treći dio upitnika bio je posvećen finansijskoj kontroli, a četvrti finansijskom planiranju. Peti, ujedno i posljednji dio upitnika, sadržao je pitanja kojima je izmjeren nivo razumijevanja i znanja o kamatnim stopama, inflaciji i diversifikaciji rizika. Rezultati istraživanja dati su u nastavku, a na osnovu njih su precizno izvedeni zaključci o finansijskoj pismenosti mladih u Republici Srpskoj.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA I DISKUSIJA

Kao što je već rečeno, u istraživanju je učestvovalo 208 mladih starosne dobi od 18 do 25 godina koji studiraju na teritoriji Republike Srpske, a istraživanje je sprovedeno u maju i junu 2017. godine. Najmanje studenata je na prvoj godini studija (31 student), dok je na drugoj, trećoj i četvrtoj godini studija po 63, 59 i 55 studenata, respektivno. Pri tom, 109 studenata je muškog pola, dok je 99 studenata ženskog pola.

Druga grupa pitanja iz upitnika odnosila se na finansijske proizvode. Rezultati istraživanja pokazuju da svi studenti (100% studenata) znaju šta je tekući račun, a skoro svi studenti znaju šta je kreditna kartica (96,63%) i osiguranje (95,67%). Najmanje poznati finansijski proizvod je neosigurani bankarski kredit (65,38% studenata ne zna šta je ovaj finansijski proizvod). Rezultati pokazuju da najveći broj studenata koristi tekući račun (80,77%), dok je znatno manji broj onih koji koriste osiguranje (45,19%) i kreditne kartice (29,81%), a čak 5,29% studenata ne koristi nijedan finansijski proizvod. Studenti su naveli da informacije o određenim finansijskim proizvodima i uslugama uglavnom pronalaze na internetu (75,0%), što je i očekivano, jer je internet osnovni izvor informacija za mlade. Takođe, veliki broj studenata je, prije donošenja odluke o korištenju određenog finansijskog proizvoda, poslušao savjete porodice i prijatelja koji su zaposleni u finansijskim institucijama (49,04%). I ovaj rezultat je u skladu sa očekivanjem, jer mladi uglavnom nisu imali prethodnih iskustava sa finansijskim proizvodima, te su savjete potražili od svojih poznanika.

16 Sprovedena su dva slično istraživanja. Jedno od njih je sproveo je Ipsos Public Affairs i odnosi se na finansijsku pismenost građana Srbije starosne dobi 18 i više godina, a sažeti rezultati istraživanja su dostupni na: https://www.nbs.rs/internet/latinica/63/ispitivanje_finansijske_pismenosti_20130715.pdf. Drugo je sprovedeno među studentima Fakulteta tehničkih nauka u Čačku, a rezultati istraživanja dati su u: Stanislavljević, M.: *Obrazovanje inženjera*, Zbornik radova sa Šeste međunarodne konferencije TI 2016, Fakultet tehničkih nauka, Čačak, 2016.

17 Vidi više: OECD: *OECD/INFE Toolkit for measuring financial literacy and financial inclusion*, OECD Paris, France, 2015., dostupno na: http://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/2015_OECD_INFE_Toolkit_Measuring_Financial_Literacy.pdf, preuzeto: 25.08.2017.

Treća grupa pitanja odnosila se na finansijsku kontrolu koja obuhvata skup više pokazatelja koji ispituju ulogu građana u kontroli novčanih sredstava domaćinstava (kućnom budžetu) i način upravljanja finansijama. Rezultati pokazuju da studenti plaćaju račune na vrijeme (83,65%), prije kupovine razmišljaju da li mogu sebi da priušte taj proizvod (65,38%), lično vode računa o svojim finansijama (54,33%), ali mali broj njih postavlja dugoročne finansijske ciljeve (18,27%). Na kraju može se konstatovati da studenti u Republici Srpskoj ostvaruju relativno visoke rezultate za finansijsku kontrolu.

Četvrta grupa pitanja odnosila se na finansijsko planiranje koje predstavlja skup indikatora koji imaju za cilj da ukažu na ispitaničkov odnos prema riziku, investicijama i dugoročnom planiranju u ulaganje i upravljanje novcem, kao i planskoj, odnosno neplanskoj potrošnji. Za razliku od finansijske kontrole, studenti su ostvarili niske rezultate u finansijskom planiranju. Rezultati pokazuju da stavku „novac je tu da bi se trošio“ podržava 43,75% studenata, a samo 25,96% studenata je spremno da rizikuje dio svog novca zbog štednje ili investicija. Ova grupa pitanja odnosila se i na štednju, a rezultati pokazuju da studenti novac najčešće štede kod kuće (60,10%) ili na tekućem računu (26,92%), dok štedni račun koristi svega 12,50%. Samo 9,13% studenata u Republici Srpskoj ne štedi novac.

Pomoću pete grupe pitanja mjereno je finansijsko znanje studenata o kamatnim stopama, inflaciji i diversifikaciji rizika, a rezultati istraživanja ukazuju na srednji nivo znanja o ovim pojmovima. Računanje kamate poznato je većini studenata (76,44%), ali složeni kamatni račun je problem za većinu studenata (68,75%). Inflacija je pojam koji je jasan otprilike polovini studenata (51,92%), ali načini diversifikacije rizika uglavnom nisu poznati studentima (89,42% studenata ne razumije princip po kome kada su investicije diversifikovane, rizici su niži). S obzirom na činjenicu da studenti veoma malo učestvuju u investiranju, ovaj odgovor je u skladu sa očekivanim.

Na kraju, može se zaključiti da je finansijska pismenost studenata u Republici Srpskoj, odnosno njihovo znanje o finansijskim proizvodima, finansijskom planiranju i finansijskoj kontroli na srednjem nivou. Kada se dobijeni rezultati uporede sa rezultatima koja su sprovedena među mladima u Srbiji (istraživanja koja su sprovedeli *Ipsos Public Affairs* i Stanisavljević), može se zaključiti da je finansijska pismenost mladih u Republici Srpskoj i mladih u Srbiji na približno istom nivou. Ipak, njihova finansijska pismenost je manja od finansijske pismenosti mladih u većini zemalja Evropske unije u kojoj se mladi ranije osamostaljuju i susreću sa različitim finansijskim problemima. U narednom periodu potrebno je osmisлити strategiju za finansijsku edukaciju mladih u Republici Srpskoj kako bi njihova finansijska pismenost dostigla viši nivo.

ZAKLJUČAK

Savremeno poslovanje, odnosno uslovi na finansijskom tržištu zahtijevaju da su njegovi učesnici, bez obzira na profesiju, kojom se bave, finansijski pismeni. Uz informatička znanja i znanje stranog, prvenstveno engleskog ili njemačkog jezika, finansijska pismenost je imperativ u XXI vijeku. Ipak, njoj se pažnja počela posvećivati tek nakon izbijanja globalne finansijske krize, pa je potrebno uložiti još napora za finansijsko osposobljavanje ljudi širom svijeta. Mladima treba posvetiti posebnu pažnju, jer su oni budući učesnici na finansijskom tržištu, pa uvođenje finansijske edukacije u programe osnovnog obrazovanja može u velikoj mjeri da unaprijedi nivo finansijske pismenosti.

U radu je analizirana finansijska pismenost mladih u Republici Srpskoj, a uzorak je obuhvatio 208 studenata starosti od 18 do 25 godina. Rezultati istraživanja pokazuju da je finansijska pismenost mladih u Republici Srpskoj na prosječnom nivou i da oni ne zaostaju za svojim vršnjacima u Srbiji. Istraživanje je imalo i dva velika ograničenja, od kojih se prvo odnosi na primijenjeni metod istraživanja (upitnik je bio prilično dug, pa ispitanici nisu imali dovoljno strpljenja da odgovore na sva pitanja), a drugo ograničenje se odnosi na nemogućnost poređenja rezultata sa prethodno sprovedenim istraživanjima (autoru nije poznato da je slično istraživanje vršeno u Republici Srpskoj, a rezultate nije moguće u potpunosti porediti ni sa rezultatima sličnih istraživanja, jer je istraživanje u Srbiji sprovedeno na mnogo većem uzorku). Rezultati istraživanja o finansijskoj pismenosti mladih u Republici Srpskoj nisu poražavajući, ali ipak je potrebno osmisлити konkretnu strategiju za finansijsku edukaciju mladih, a ukoliko se u nju uključi više učesnika (država, školstvo, banke, finansijske institucije i drugi) i ukoliko se ona kontinuirano sprovodi, mladi u Republici Srpskoj će se, po znanju, približiti svojim vršnjacima iz skandinavskih zemalja čija je finansijska pismenost na veoma visokom nivou.

LITERATURA

1. Bahovec, V., Barbić, D., Palić, I.: *Testing of effect of financial literacy on debt behavior of financial consumers using multivariate analysis methods*, Croatian Operational Research Review, No. 6., 2015., str. 361 – 371,
2. Bartley, J.: *What drives financial literacy among the young?*, Undergraduate Economic Review, No. 7, Vol. 1, Article 23, 2011., str. 1 – 15,
3. Ipsos Public Affairs: *Mjerenje finansijske pismenosti – Sažeti prikaz rezultata istraživanja*, 2012., dostupno na: https://www.nbs.rs/internet/latinica/63/ispitivanje_finansijske_pismenosti_20130715.pdf,
4. Klapper, L., Lusardi, A., van Oudheusden, P.: *Financial literacy around the world: insight from the Standard & Poor's ratings services global financial literacy survey*, McGraw Hill Financial Inc, New York, USA, 2015., dostupno na: http://gflec.org/wp-content/uploads/2015/11/Finlit_paper_16_F2_singles.pdf,
5. Lusardi, A., Mitchell, O.: *The economic importance of financial literacy: theory and evidence*, Journal of Economic Literature, No. 52, Vol. 1, 2014., str. 5 – 44,
6. Narodna banka Srbije, dostupno na: <http://www.nbs.rs/izlozbe/latinica/30/nastavnici.html>,
7. OECD: *PISA 2012 results: students and money: financial literacy skills for the 21st century (volume VI)*, PISA, OECD Publishing, 2014., dostupno na: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf>,
8. OECD: *PISA 2012 results: students and money: financial literacy skills for the 21st century (volume VI)*, PISA, OECD Publishing, 2014., str. 32 dostupno na: <http://www.oecd.org/pisa/keyfindings/PISA-2012-results-volume-vi.pdf>,
9. Stanisavljević, M.: *Obrazovanje inženjera*, Zbornik radova sa Šeste međunarodne konferencije TI 2016, Fakultet tehničkih nauka, Čačak, 2016.
10. Varagić, D.: *Zašto konstantno nemamo dovoljno para? – Šta je finansijska pismenost?*, dostupno na: <http://www.draganvaragic.com/blog/zasto-konstantno-nemamo-dovoljno-para-sta-je-finansijska-pismenost/>,
11. Vehovec, M., Rajh, E., Škrebilin Kirbiš, I.: *Finansijska pismenost građana u Hrvatskoj*, Privredna kretanja i ekonomska politika, 1 (136), 2015., str. 54 – 75,
12. <http://www.capital.ba>,
13. <http://www.vreme.com>